

Sygn. akt I UK 322/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 grudnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek (sprawozdawca)

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania P. M. reprezentowanego przez przedstawiciela ustawowego
matkę S. M.

przeciwko Wojewódzkiemu Zespołowi d/s Orzekania o Niepełnosprawności w K.

o ustalenie niepełnosprawności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 18 grudnia 2019 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w T.

z dnia 22 lutego 2018 r., sygn. akt IV Ua (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania Sądowi Okręgowemu w T., pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Okręgowego w T. z dnia 22 lutego 2018 r., w sprawie z
odwołania P. M., reprezentowanego przez przedstawiciela ustawowego S. M.,

przeciwko Wojewódzkiemu Zespołowi ds. Orzekania o Niepełnosprawności w K. o ustalenie niepełnosprawności, oddalono apelację odwołującego się od wyroku Sądu Rejonowego w T. z dnia 25 maja 2017 r., mocą którego oddalono jego odwołanie od orzeczenia Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w K. z dnia 21 kwietnia 2016 r.

Sądy ustaliły w sprawie, że Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w T., orzeczeniem z dnia 8 lutego 2016 r. zaliczył P. M. do osób niepełnosprawnych. Jako przyczynę niepełnosprawności wskazał choroby psychiczne (symbol 02-P). Jednocześnie wskazano, że istnieje konieczność stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Na skutek odwołania S. M., Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w K., orzeczeniem z dnia 21 kwietnia 2016 r., uchylił w części zaskarżone rozstrzygnięcie i orzekł, że przyczyną niepełnosprawności małoletniego są zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu (symbol 03-L).

Sądy stwierdziły, że P. M., urodzony 30 kwietnia 2012 r., choruje na: padaczkę z nieprawidłowym zapisem EEG i nawracającymi drgawkami gorączkowymi, zaburzenia mowy w typie afazji motorycznej oraz nieznaczne opóźnienie funkcji ruchowych. Zdiagnozowano także wadę serca oraz postawę o typie koślawego ustawienia kolan i płasko-koślawego ustawienia stopy lewej. Przy istniejącej afazji motorycznej małoletni posiada zdolność rozumienia i wykonywania poleceń związanych z sytuacją życia codziennego, chętnie nawiązuje kontakt komunikacyjny, porozumiewając się z otoczeniem za pomocą mimiki, wyrażen dźwiękonaśladowczych, czy słów o łatwej budowie fonetycznej przy równocześnie zaburzonej artykulacji głosek, fleksji, kinestezji mowy. Nie buduje samodzielnie zdań. Zaburzenia tego typu skutkują ubytkami w komunikacji potocznej z otoczeniem.

Dalej ustalono, że niedokształcenie mowy o typie afazji motorycznej ma charakter rozwojowy i może ulegać poprawie. Odwołujący wymaga pomocy w zakresie czynności fizjologiczno-higienicznych, jedzenia oraz w niewielkim stopniu w czasie poruszania się, która to pomoc nie wykracza istotnie w stosunku do dzieci w podobnej grupie wiekowej. Występujące zaburzenia komunikacji z otoczeniem

wynikające z afazji motorycznej, przy jednoczesnym pełnym rozumieniu i wykonywaniu poleceń związanych z sytuacjami życia codziennego, wymagają dalszej, stałej, intensywnej stymulacji neurologopedycznej z możliwością dalszej poprawy funkcji mowy. Obecnie nie istnieje konieczność stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

Mając na uwadze powyższe ustalenia, Sąd Rejonowy odwołał się do art. 4a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1172, dalej także jako ustawa o niepełnosprawności), wskazując, że osoby, które nie ukończyły 16 roku życia zaliczane są do osób niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującą konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku. Natomiast z § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia, oceny niepełnosprawności u osoby w wieku do 16 roku życia dokonuje się na podstawie następujących kryteriów: 1) przewidywanego okresu trwania upośledzenia stanu zdrowia z powodu stanów chorobowych, o których mowa w § 2, przekraczającego 12 miesięcy; 2) niezdolności do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, takich jak: samoobsługa, samodzielne poruszanie się, komunikowanie z otoczeniem, powodującej konieczność zapewnienia stałej opieki lub pomocy, w sposób przewyższający zakres opieki nad zdrowym dzieckiem w danym wieku, albo 3) znacznego zaburzenia funkcjonowania organizmu, wymagającego systematycznych i częstych zabiegów leczniczych i rehabilitacyjnych w domu i poza domem.

Z tych treści Sąd pierwszej instancji wywiódł, że przesłanką uznania dziecka za osobę niepełnosprawną jest między innymi ustalenie, iż wymaga ono zapewnienia stałej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, w sposób przewyższający zakres opieki nad zdrowym dzieckiem w

danym wieku. Z kolei art. 6b ust. 3 ustawy o niepełnosprawności stanowi, że w orzeczeniu powiatowego zespołu, poza ustaleniem niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności, powinny być zawarte wskazania dotyczące w szczególności: 1) odpowiedniego zatrudnienia uwzględniającego psychofizyczne możliwości danej osoby, 2) szkolenia, w tym specjalistycznego, 3) zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej, 4) uczestnictwa w terapii zajęciowej, 5) konieczności zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby, 6) korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji, przez co rozumie się korzystanie z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych świadczonych przez sieć instytucji pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki, 7) konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji, 8) konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, 9) spełniania przez osobę niepełnosprawną przesłanek określonych w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym.

Sąd Rejonowy odnosząc się do spornej kwestii, stwierdził, że konieczność stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji nie jest tożsama z wymaganiem zapewnienia stałej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, w sposób przewyższający zakres opieki nad zdrowym dzieckiem w danym wieku. Jest to konieczność dalej idąca, wymaga bowiem ustalenia znacznego ograniczenia możliwości samodzielnej egzystencji, bez stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby. Następnie Sąd Rejonowy wyjaśnił, że chodzi tu o porównanie z osobą zdrową w tym samym wieku, a w tej mierze do oceny pomocne były opinie psychologa i neurologa, z których wynika, że niepełnosprawność odwołującego się nie wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

Stąd Sąd Rejonowy oddalił odwołanie w myśl art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Sąd Okręgowy podzielił ustalenia Sądu pierwszej instancji, dopuszczając także dowód z opinii biegłego z zakresu neurologii dziecięcej (prof. dr hab. med. S. K.), celem udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy małoletni P. M. wymaga stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Biegły w opinii wskazał, że z punktu widzenia neurologicznego odwołujący się wypełnia kryteria niepełnosprawności w zakresie stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie rehabilitacji i edukacji. Nie wymaga stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. W przypadku P. M. kryterium niepełnosprawności wynika z zaburzeń rozwojowych, głównie mowy w postaci afazji ruchowej. Nie stwierdza się afazji czuciowej, bowiem dziecko rozumie wszystkie polecenia, nie ma trudności adaptacyjnych. Padaczka jest całkowicie kontrolowana farmakologicznie i z tego powodu wymaga jedynie okresowej kontroli neurologicznej. Dlatego nie można mówić o neurologicznych przyczynach niepełnosprawności.

Sąd Okręgowy podzielił wnioski powyższej opinii, bowiem była ona kompletna. Natomiast nie podzielił zarzutów odwołującego się odnośnie do wniosków opinii, uznając je za polemikę z argumentacją biegłego. W jego ocenie, konieczność stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji nie jest tożsama z wymaganiem zapewnienia stałej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, w sposób przewyższający zakres opieki nad zdrowym dzieckiem w danym wieku. Jest to konieczność dalej idąca, wymaga bowiem ustalenia znacznego ograniczenia możliwości samodzielnej egzystencji, bez stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby. Istotne jest tu porównanie z osobą zdrową w tym samym wieku, co trafnie dostrzegł Sąd pierwszej instancji. Zdaniem Sądu odwoławczego zebrany materiał dowodowy jest pełny i odpowiada na wszelkie wątpliwości prawne, jakie wynikają z przedmiotowego postępowania. Z tych przyczyn orzekł w myśl art. 385 k.p.c.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego wywiódł pełnomocnik odwołującego się, zaskarżając go w całości i wskazując na naruszenie:

- prawa materialnego, przez błędną wykładnię art. 4a i art. 6b ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnieniu osób niepełnosprawnych oraz § 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia, przez nieuzasadnione i dowolne ustalenie, że pojęcie „konieczności zapewnienia całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku”, o jakim mowa w art. 4a ustawy, oraz pojęcie „konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji” nie są tożsame, co powoduje uznanie osoby w wieku poniżej 16 roku życia za osobę niepełnosprawną i nie wymaga zawsze konieczności zapewnienia jej stałej opieki innej osoby;

- prawa procesowego, to jest art. 233 § 1 w związku z art. 328 § 2 k.p.c. i art. 382 k.p.c. w taki sposób, w następstwie którego nastąpiło negatywne dla powoda rozstrzygnięcie sporu; (-) rażącego naruszenia przepisów postępowania, art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 316 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c., przez pominięcie przez Sąd drugiej instancji opinii biegłego sądowego z zakresu logopedii (K.Ł.).

Wskazując na powyższe, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji i orzeczenie o kosztach procesu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona. Skarżący zarzuca zaskarżonemu wyrokowi uchybienia procesowe oraz materialne. Kumulacja podstaw wymusza w pierwszej kolejności ocenę procesowych uchybień, jakie zostały podniesione w skardze kasacyjnej. W tej strefie siła argumentów koncentruje się wokół art. 382 k.p.c. Tego rodzaju zapatrywanie w zasadzie nie może stanowić samodzielnego uzasadnienia podstawy kasacyjnej, konieczne jest bowiem wskazanie także tych przepisów normujących postępowanie rozpoznawcze, którym sąd drugiej instancji, rozpoznając apelację, uchybił (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 stycznia 1999 r., II CKN 102/98, LEX nr 50665; z dnia 13

czerwca 2001 r., II CKN 537/00, LEX nr 52600 i z dnia 12 grudnia 2001 r., III CKN 496/00, LEX nr 53130, z dnia 26 listopada 2004 r., V CK 263/04, LEX nr 520044). W rozpoznawanej sprawie skarżący łączy zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. z zarzutem obrazy art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. W związku z tym należy podkreślić, że do postępowania kasacyjnego nie należy rozstrzyganie sporów o ocenę dowodów ani o prawidłowość ustalenia stanu faktycznego sprawy, którym Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹³ § 2 k.p.c. jest związany. Przepis art. 398³ § 3 k.p.c. formalnie wyłącza bowiem, jako podstawę skargi kasacyjnej, zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, co powoduje, że art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. odnoszący się wprost do oceny dowodów nie może stanowić uzasadnionej podstawy skargi kasacyjnej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2015 r., III UK 34/15, LEX nr 1977827; z dnia 24 listopada 2010 r., I PK 107/10, LEX nr 737366; z dnia 13 stycznia 2010 r., II CSK 372/09, LEX nr 577688). Ocena dowodów niezgodna z oczekiwaniami strony nie uzasadnia zarzutu naruszenia art. 382 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 27 kwietnia 2010 r., II PK 315/09, LEX nr 603415 oraz z dnia 9 września 2010 r., II UK 98/10, LEX nr 707423 i orzeczenia w nich powołane). Mimo tego, że w postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne kwestionowanie samej oceny dowodów i poczynionych przez sąd odwoławczy ustaleń, to może być poddana kontroli kasacyjnej formalna prawidłowość wykonania obowiązków nałożonych na ten sąd. W przeciwnym razie wyłączona byłaby druga podstawa skargi kasacyjnej, zawierająca tylko ograniczenie w postaci wpływu uchybienia na treść rozstrzygnięcia (por. wyrok Sąd Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2008 r., I CSK 500/07, LEX nr 393885).

Finalnie, w drodze wyjątku, zarzut naruszenia ogólnej normy procesowej art. 382 k.p.c. może być usprawiedliwiony, kiedy skarżący wykaże, że sąd drugiej instancji bezpodstawnie nie uzupełnił postępowania dowodowego lub pominął część zebranego materiału, jeżeli uchybienia te mogły mieć wpływ na wynik sprawy, albo kiedy mimo przeprowadzenia postępowania dowodowego orzekł wyłącznie na podstawie materiału zgromadzonego przez sąd pierwszej instancji lub oparł swoje rozstrzygnięcie na własnym materiale, pomijając wyniki postępowania dowodowego przeprowadzonego przez sąd pierwszej instancji (por. wyroki Sądu Najwyższego: z

dnia 6 lipca 2000 r., V CKN 256/00, LEX nr 52657; z dnia 13 września 2001 r., I CKN 237/99, LEX nr 52348; z dnia 10 stycznia 2008 r., IV CSK 339/07, LEX nr 492178; z dnia 24 kwietnia 2008 r., IV CSK 39/08, LEX nr 424361).

Uwzględniając powyższe uwagi, należy zauważyć, że decydującego znaczenia w sprawie nabierają opinie biegłych. Z materiału dowodowego wynika, że biegły psycholog nie stwierdził u wnioskodawcy istnienia konieczności stałej (długotrwałej) opieki lub pomocy innych osób (k. 17). Z kolei neurolog (k. 31) uzależnił wydanie opinii od stanowiska logopedy. Ten ostatni sporządził opinię i stwierdził konieczność opieki innej osoby nad wnioskodawcą. Kończąc swą opinię, neurolog nie podzielił poglądu logopedy (k. 76). Kolejny biegły neurolog, jaki wypowiadał się w sprawie na etapie postępowania apelacyjnego (k. 122), przedstawił własne stanowisko. O ile jest to sytuacja naturalna, o tyle skoro Sąd Okręgowy dysponuje przeciwstawną opinią logopedy, jaka została sporządzona w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji, powinien ten fragment procesu uaktywnić ponownie, tak by analiza kolejnego neurologa zawierała wątki wynikające ze stanowiska logopedy. Nie można też wykluczyć wspólnego stanowiskach tych biegłych, skoro ich wnioski końcowe są różne. Jest to o tyle istotne, że już podczas diagnozy, w toku postępowania przedsądowego, Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności widział odmienne przyczyny niepełnosprawności i formułował częściowo rozbieżne wnioski, chociaż orzeczenie zaskarżyła tylko matka odwołującego się, a w toku tego postępowania orzeczono na jej niekorzyść. W tej sytuacji Sąd Najwyższy uznał, że w rozpoznawanej sprawie doszło do naruszenia art. 382 k.p.c. Wszak od początku procesu sporną kwestią było ustalenie konieczności stałego współudziału przedstawiciela ustawowego w codziennym procesie zapewnienia dziecku całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku, a być może podłożem tego sporu była także kwestia uzyskania (zachowania) prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, o którym mowa w art. 17 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 2220).

Należy podkreślić, że ustalenia i wnioski biegłego nie zawsze są tożsame z ustaleniami faktycznymi w sprawie, skoro postępowanie dowodowe jest szersze niż

opinia lekarska, a o ustaleniach decydują również pozostałe dowody wymagające oceny i rozważenia na tle całego materiału i okoliczności sprawy. Wnioski biegłego mogą być pomocne w ustaleniu faktów, ale ich nie zastępują. Opinia biegłego rozdziela fakty i wnioski, a ustalenia faktyczne w sprawie buduje się na faktach. Ustalenia tłumaczą opinię, ale nie zamykają ustalenia faktycznego ze względu na pozostałe dowody. Na gruncie rozpoznawanej sprawy przedstawione uwagi są istotne, bowiem spór nie koncentrował się tylko – jak to zwykle bywa – na ocenie stanu zdrowia (niepełnosprawności), lecz zmierzał do wyjaśnienia, czy konkretnej osobie, z określonym zespołem dysfunkcji, należy zapewnić całkowitą opiekę lub pomoc w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku. Zakreślenie osi sporu wokół tego terminu nie może ograniczyć się do swobodnego stwierdzenia sądu, gdyż problem dotyczy okoliczności, dla oceny których niezbędne są także wiadomości specjalne w rozumieniu art. 278 § 1 k.p.c.

Jednocześnie, mając na uwadze znaczenie ustaleń i wniosków opinii, należy podkreślić, że w tego rodzaju sprawach, dowód ten będzie oceniany inaczej niż w sprawach dotyczących stanu zdrowia wnioskodawcy i wynikającego z tego stanu zdrowia niezdolności do pracy, warunkujących przyznanie prawa do renty. W tej kategorii spraw dowód z opinii biegłych jest tak zwanym dowodem koronnym, analizującym i sumującym przeciwstawne oceny prezentowane przez strony (zob. B. Gudowska: Dowód z opinii lekarza biegłego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych 2001, nr 6, s. 8-12).

Niemniej porządkowo należy zaznaczyć, przechodząc do oceny zarzutów prawa materialnego, że w sprawach o ustalenie niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności (art. 477⁸ § 2 pkt 4 k.p.c.) sąd może weryfikować wskazania dotyczące wymienionych w zaskarżonym orzeczeniu o niepełnosprawności sposobów kompensacji niepełnosprawności dziecka do lat 16 (art. 4a w związku z art. 6b ust. 3 ustawy o niepełnosprawności) lub określonego stopnia niepełnosprawności osób powyżej 16 roku życia (art. 3 i 4 w związku z art. 6b ust. 3 tej ustawy). Wprawdzie zalecenia kompensujące niepełnosprawność powinny być – według art. 6b ust. 3 ustawy o niepełnosprawności – zawarte w orzeczeniu, poza

ustaleniem niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności, ale skoro równocześnie te wskazania stanowią immanentnie istotne elementy wydawanych orzeczeń o niepełnosprawności, przeto – w ocenie Sądu Najwyższego – poddają się one weryfikacji sądowej w trybie odwoławczym od zaskarżanych orzeczeń o niepełnosprawności, także w zakresie ograniczonym do zaskarżania spornych wskazań, które nie mogą być wyłączone spod weryfikacji sądowej na gruncie konstytucyjnego prawa do sądu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2017 r., I UK 198/16, LEX nr 2435254).

W powołanym orzeczeniu wskazano także, że konieczność stałego współudziału na co dzień opiekuna (matki) dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji może – co do zasady – przemawiać za uznaniem, że niepełnosprawne dziecko wymaga stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby (opiekuna) w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnego funkcjonowania (egzystowania) w wymienionych dziedzinach także wtedy, gdy w niektórych innych życiowych czynnościach może być „w miarę samodzielne”. Tym samym można budować rozumowanie, że znaczne ograniczenie możliwości samodzielnego egzystowania nie zawsze oznacza stan całkowitej lub zupełnej niemożności zaspokajania potrzeb egzystencjalnych w samodzielnym zakresie przez niepełnosprawne dziecko. Zestawienie art. 4a ust. 1 z art. 6b ust. 3 pkt 7 ustawy o niepełnosprawności wydobywa różnice terminologiczne takich pojęć jak: „konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku” i „konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji”. Z tego drugiego brzmienia (art. 6 ust. 2 pkt 7) wynika jedynie warunek konieczności stałej lub długotrwałej, a zatem niekoniecznie całkowitej opieki lub pomocy w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji, która także nie musi być zupełna.

Tego rodzaju rozróżnienie jest istotne, ważąc fakt, że w danym przypadku chodzi o niepełnosprawność osób do 16 roku życia, a więc dzieci, których samodzielne funkcjonowanie zawsze wymagać będzie wsparcia osób trzecich, a stopień nasilenia tego wsparcia (całkowity, stały lub długotrwały), powinien być

ustalany *ad casum*, przy uwzględnieniu całego materiału i okoliczności sprawy w sposób wszechstronny, kompleksowy a jednocześnie zindywidualizowany. Takie rozstrzygnięcie nie może opierać się jedynie na wnioskach wynikających z opinii biegłego, bez dalszego wyjaśnienia użytego w orzeczeniu sformułowania, że (...) w niektórych innych życiowych czynnościach może być „w miarę samodzielne”. Jest to pojęcie nieostre i jako takie nie może stanowić miary swobodnego uznania sędziowskiego, z pominięciem kryteriów je definiujących i wymogów wynikających ze wskazań medycznych. Nie można zatem *a priori* w sposób zawężający interpretować konieczności zapewnienia dziecku całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu wszelkich jego potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie innemu dziecku (w takim samym wieku) i tym samym wykluczyć pozytywnego orzekania o niepełnosprawności dzieci do lat 16 dotkniętych istotnymi schorzeniami lub uszkodzeniami organizmu, które nie mogą dyskryminować niepełnosprawnych dzieci do lat szesnastu w porównaniu do osób niepełnosprawnych powyżej tej granicy wiekowej (powyżej 16 roku życia), których zaliczenie do znacznego stopnia niepełnosprawności nie zależy ani nie wymaga sprawowania całkowitej, ale jedynie stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji (art. 4 ust. 1 ustawy o niepełnosprawności).

Łącznikiem omawianych wyżej terminów może być rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz.U. z 2002 r. Nr 17, poz. 162), gdyż w tym akcie wykonawczym określono kryteria oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia. Należy zatem dostrzec, na jakie schorzenia cierpi małoletni, tak by proces oceny jego stanu zdrowia był w pełni zindywidualizowany, na co wpływ może mieć także jego wiek, skoro chodzi o przesłankę związaną z koniecznością niesienia mu pomocy w codziennych czynnościach samoobsługowych i higienicznych, czy też związanych z komunikowaniem się z otoczeniem. Zatem uzasadniony staje się argument skargi kasacyjnej, że sąd drugiej instancji przedwcześnie ustalił, że odwołujący się nie wymaga „całkowitej” (rozumianej jako stała lub długotrwała opieka lub pomoc innej osoby w związku ze znacznie, lecz nie zawsze całkowicie, ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji) ani konieczności stałego współudziału na co

dzień matki w procesach jego leczenia, rehabilitacji i edukacji (art. 6b ust. 3 pkt 8 ustawy o niepełnosprawności). Takiemu stanowisku zaprzecza współudział matki w wymienionych procesach (leczenia, rehabilitacji i edukacji) małoletniego wnioskodawcy ze względu na istotne zaburzenia jego funkcji życiowej, które nie zostały poddane należytej weryfikacji sądowej. O prawidłowym zastosowaniu prawa materialnego można mówić dopiero wówczas, gdy ustalenia stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku pozwalają na ocenę tego zastosowania. Tym samym brak wymaganych ustaleń, czy też występowanie braków uniemożliwiających jednoznaczne ich określenie, uzasadnia zarzut skargi kasacyjnej naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1997 r., II CKN 60/97, OSNC 1997 nr 9, poz. 128; z dnia 17 września 2015 r., II CSK 655/14, LEX nr 1920174).

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł w myśl art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.